

Nr 88.

Ankom till Riksdagens kansli den 12 maj 1911 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anläggande af ett statens kraftverk vid Älfkarleby.

(4:e Afd.)

I en den 3 sistlidne mars till Riksdagen aflåten, till statsutskottets förberedande behandling öfverlämnad proposition (nr 108) har Kungl. Maj:t under återopande af propositionen bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden för samma dag föreslagit Riksdagen att dels för anläggande af ett statens kraftverk vid Älfkarleby bevilja ett anslag af 9,210,000 kronor samt däraf för år 1912 anvisa ett belopp af 3,450,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1911 af tillgängliga medel förskottsvis utanordna 1,650,000 kronor; dels ock för möjliggörande af berörda anläggning medgifva, att mellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena, samt Söderfors bruks aktiebolag och Stora Kopparbergs bergslags aktiebolag, å andra sidan, må afslutas aftal i hufvudsaklig öfverensstämmelse med ett berörda statsrådsprotokoll bilagdt, af bolagen undertecknad aftal.

Beträffande hvad till stöd för denna framställning anförts, tillåter sig utskottet hänvisa till återopade statsrådsprotokollet.

Den nationalekonomiska betydelsen däraf, att de ofantliga naturrikedomar, som ligga i våra vattenfall, tillgodogöras genom att tagas i produktionens tjänst, synes utskottet uppenbar; och har denna betydelse också vederbörligen blifvit beaktad af Riksdagen, som anvisat synnerligen betydande belopp för tillgodogörande af statens vattenkraft vid Trollhättan och Porjus. Att jämväl den stora vattenkraft, hvaröfver staten kan förfoga vid Älfkarleby, bör göras fruktbarande för landet,

Utskottets
yttrande.

därom synes, enligt utskottets förmenande, ej böra råda något tvifvel. Utskottet är jämväl af den öfvertygelse, att detta ändamål bäst främjas genom att staten, på sätt Kungl. Maj:t föreslagit, för tillgodogörande af kraften i vattenfallen vid Älfkarleby därstädes anlägger en kraftstation, hvarifrån staten må kunna för skäligt pris tillhandahålla elektrisk kraft för industriens, näringarnas och kommunikationernas behof och på sådant sätt blifva i stånd att mäktigt verka för dessas upphjälpande och utveckling samtidigt som staten beredes en afsevärd inkomst.

Hvad Kungl. Maj:t i detta afseende föreslagit har syns utskottet väl grundadt, men utskottet har likväl med hänsyn till de betydliga belopp, som under senare åren bundits vid likartade företag, icke kunnat undgå att linna förhandenvarande förhållanden i viss mån ägnade att ingifva tvekan i fråga om att redan nu, innan ännu fullständig erfarenhet rörande dessas ekonomiska bärighet vunnits, besluta den af Kungl. Maj:t föreslagna anläggningen och bevilja medel därtill.

Den tvekan, som kan hafva rådt i detta afseende hos utskottet, har emellertid blifvit häfd dels af hvad departementschefen anført i fråga om det föreslagna Älfkarlebyverkets rentabilitet, dels ock af det förhållande, att Trollhätte kraftverk, hvilket torde erbjuda stor likhet med det nu föreslagna, redan under det första året efter dess tillkomst gifvit en afsevärd nettoinkomst, enligt hvad som framgår af följande utskottet från vattenfallsstyrelsen tillhandakomna

»Promemoria rörande inkomsterna vid Trollhätte kraftverk.

Under år 1910 utgjorde bruttoinkomsten, ehuru driften ej påbörjades förrän den 25 mars och då gifvetvis endast i ringa omfattning, sammanlagdt 520,000 kronor. Drages härifrån driftkostnaden, 180,000 kronor, återstår ett netto af 340,000 kronor. Tillägges en tredjedel af denna summa för första kvartalet, erhålles en nettoinkomst för helt år räknadt af 450,000 kronor. Denna årsinkomst, hvilken är synnerligen lågt uppskattad, motsvarar dock nära 3 procent på det i kraftverk, ledningsnät och inköp af vattenkraft vid Trollhättan vid årsskiftet nedlagda kapitalet, 15,26 millioner kronor.

Bruttoinkomsten för första kvartalet 1911 utgjorde icke mindre än omkring 230,000 kronor. Af denna siffra torde man kunna få en bekräftelse på, att den i statsverkspropositionen beräknade bruttoinkomsten för 1911, kronor 1,027,931:—, med all sannolikhet kommer att icke

allenast uppnås utan äfven öfverskridas, ty äfven om några nya större kunder icke skulle tillkomma, måste den normala ökningen i kraftförbrukningen gifva betydligt större siffror för de senare kvartalen än för det första.

Stockholm den 1 maj 1911.

F. Vilh. Hansen.»

Det vid Trollhättan sålunda redan vunna resultatet torde innebära anledning till förväntan, att jämväl den nu föreslagna anläggningen skall visa sig ekonomiskt bärkraftig. Vidare får man, enligt utskottets förmenande, ej förbise, att hvarje uppskof med utförandet af denna anläggning medför en betydande förlust ej blott för staten, såsom producent af elektrisk kraft, utan äfven för konsumenterna af sådan kraft, hvilka genom anläggningens undanskjutande betagas möjligheten att så snart som vore önskvärdt draga nytta af densamma.

Därjämte lärer den af departementschefen berörda, af anläggningen beroende möjligheten att afsevärdt nedbringa landets stenkolsimport böra tillmätas viss betydelse, när det gäller att bestämma, huruvida denna anläggning lämpligen må uppskjutas eller icke.

Utskottet, som funnit nu antydda synpunkter vara af afgörande betydelse, har på grund häraf ej funnit sig böra förorda anläggningens undanskjutande, utan anser sig utskottet, som ej har något att erinra mot vare sig gjorda kostnadsberäkningar m. m. eller det föreslagna af-talet mellan kronan å ena samt Söderfors bruks aktiebolag och Kopparbergs bergslags aktiebolag å andra sidan, alltså böra biträda Kungl. Maj:ts föreliggande förslag.

Utskottet har likväl i detta sammanhang velat erinra om, att Riksdagen i skrifvelse den 23 mars 1909 i anledning af Kungl. Maj:ts framställning om anslag till anläggning af ledningar för distribuering af elektrisk energi från Trollhättan, jämte det Riksdagen förklarar sig bevilja det äskade auslaget, gjort följande uttalande:

De i statsrådsprotokollet meddelade beräkningarna rörande den väntade afsättningen af elektrisk energi från Trollhätte kraftverk och däraf betingade inkomster synas Riksdagen gifva förhoppning antaga, att kraftverket snart skall visa sig lämna en årlig afkastning tillräcklig att ej blott förränta, utan äfven efter hand återbetala de kapital, som utbetalts för förvärfvandet af vattenkraft och fastigheter för kraftverkets behof äfvensom för själfva anläggningen af detsamma jämte distributionsledningar. Med afseende härå synes det Riksdagen för bedömande af företagens ekonomiska bärighet vara lämpligt, att de belopp, som sålunda

nedlagts och ytterligare komma att nedläggas därå, betraktades såsom lån till företaget att af detsamma förräntas och inom viss tid amorteras. Det vore enligt Riksdagens mening önskvärdt, att en plan härför blefve uppgjord. Riksdagen vill erinra, hurusom sedan flera år tillbaka liknande grundsatser tillämpats med afseende å medel, som tillhanda hållas telegrafstyrelsen för anläggning af telefonledningar m. m., samt att resultatet häraf torde anses tillfredsställande.

Ett liknande uttalande gjordes i Riksdagens skrifvelse den 1 juni 1910 i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af en elektrisk kraftstation vid Porjusfallen i Stora Lule älf.

Då den anläggning, hvartill medel nu äskas, lär kunna i förevarande afseende fullt jämföras med kraftstationsanläggningarna vid Trollhättan och Porjus, har utskottet ansett det böra tagas under öfvervägande, huruvida icke äfven beträffande denna anläggning ett dylikt uttalande vore väl grundadt.

Emellertid hvilar det förslag till förändrad uppställning af riksstaten, som af särskildt tillkallade sakkunnige den 4 oktober 1910 afgifvits och som af Kungl. Maj:t följts vid uppgörande af den riksstat, som nu skall af Riksdagen fastställas, på den förutsättningen, att tillgodoseendet af kapitalbehovet för dylika statens anläggningar icke skall ske genom beviljande af lån, utan genom direkta anslag.

Då utskottet ej funnit skäl till erinran mot hvad Kungl. Maj:t i fråga om riksstatens uppställning i detta hänseende föreslagit, har utskottet, som kommer att i annat sammanhang uttala sig angående anläggningarna vid Trollhättan och Porjus, beträffande det nu äskade anslaget icke ansett sig böra fasthålla vid den uppfattning angående lämpligheten af att de beviljade medlen betraktas såsom lån, hvilken uttalats i Riksdagens berörda skrivelser. Däremot anser utskottet att i stället för den af Riksdagen tidigare påyrkade amorteringsplanen bör af vattenfallsstyrelsen framläggas en beräkning för en längre tid framåt öfver den afkastning, som det nu ifrågavarande kapitalet väntas lämna. Utskottet har nämligen ej kunnat bortse från det förhållandet, att det är af vikt för Riksdagen att äga kännedom om såväl de beräkningar, hvilka af styrelsen för statens affärsdrifvande verk af här ifrågavarande slag anses kunna läggas till grund för verkens ekonomiska drift, som ock i hvilken utsträckning dessa beräkningar under årens lopp visa sig tillförlitliga.

På grund af hvad ofvan anförts och med stöd af den i ärendet förebragta omfattande utredning, hemställer utskottet,

att Riksdagen må

a) för anläggande af ett statens kraftverk vid Älfkarleby bevilja ett anslag af 9,210,000 kronor samt däraf för år 1912 anvisa ett belopp af 3,450,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1911 af tillgängliga medel förskottsvis utanordna 1,650,000 kronor; samt

b) för möjliggörande af berörda anläggning medgifva, att mellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena, samt Söderfors bruks aktiebolag och Stora Kopparbergs bergslags aktiebolag, å andra sidan, må afslutas aftal i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det af bolagen den 15 december 1910 undertecknade, vid statsrådsprotokollet den 3 mars 1911 fogade aftal.

Stockholm den 12 maj 1911.

På statsutskottets vägnar:

G. BILLING.